

Po cestách ŘEHOŘOVÝCH

Bazilika sv. Sabiny, Řím

Při našem posledním setkání na stránkách tohoto časopisu jsem vám, vážení a milí čtenáři, slíbil vycházku po cestách liturgie za časů papeže Řehoře. Mluvili jsme o slavnostních průvodech a procesích, s nimiž byl spojen řehořovský, tedy latinsky gregoriánský chorál.

Část z nich najdeme v liturgii dodnes. Jsou totiž součástí běžného slavení mše, byť to tak třeba na první pohled nevypadá – nebo na ně při běžném slavení zapomínáme. Jsou to čtyři základní průvody: příchod k oltáři, průvod s evangeliářem, přinášení chleba a vína a průvod k přijímání. A podíváte-li se do kteréhokoli zpěvníku, najdete u nejdnešní písni příslušné sloky k jednotlivým putováním z tohoto „seznamu“. Je to vlastně vyjádřením toho, co je podstatou církve – putujícího lidu: Pán přichází k nám, ať ve svém slově, ať v podobě chleba a vína. My putujeme s ním a on nás vede do Otcova království.

A to další putování?

Právě v době sv. Řehoře se do své pevně dané podoby ustálila praxe takzvaných „stacionárních bohoslužeb“. Toto pojmenování pochází z latinského slova statio, což bychom mohli přeložit jako „zastavení“, anebo také „stanoviště“. V klasické latině se tak totiž říkalo stanovištím vojenských hlídek, místům střídání stráží a podobně.

Křesťanský starověk často a rád přirovnával duchovní a liturgický život k jakési „vojenské službě“ ve vojsku nebeského Krále, v duchovním boji – jeho zbraněmi pochopitelně nebyly meče a oštěpy, nýbrž modlitba, půst a almužna.

Není proto divu, že se stacionární bohoslužby konaly především v době postní, kdy křesťané drželi „postní stráž“. V těchto dnech se křesťané shromažďovali na určitých místech, resp. v konkrétních kostelech města Říma. Těmto kostelům se říkalo collectum, tedy doslova „shromaždiště“. Odtud po společných modlitbách vyrazili průvodem za zpěvu žalmů a litaní do stanoveného, stacionárního kostela, kam zároveň mířil papež se svým doprovodem, a to rovněž slavnostně – na koňském hřbetu a ve světelném průvodu s kadidlem a sedmi svíčkami.

Podle všeho se tato podoba slavnostního průvodu inspirovala ceremoniemi na dvoře byzantského císaře. Smyslem bylo poukázat na skutečnost, že římský biskup nepodléhá žádné autoritě mezi mocnými tohoto světa, že za své vedení církve se zodpovídá pouze Bohu. Rozhodně si můžeme být jisti, že konkrétně sv. Řehoř Veliký žádné mocenské, cí-

sařské ambice neměl; právě od něj pochází způsob, jakým se papež sám představuje ve svých textech: Služebník služebníků Božích.

Zůstalo nám něco z toho do dnešní doby?

Něco nám přetrvalo. Od těchto dob před řadou staletí se v Římě stále zachovává zvyk, že papež slaví bohoslužbu Popeleční středy v římském kostele sv. Sabiny. A onen průvod se svíčkami a kadidlem nacházíme jak ve slavnostním příchodu na mši, tak v průvodu s evangeliářem. Také stále najdeme v liturgických knihách doporučení zahajovat bohoslužbu na první postní neděli průvodem s litaními ke všem svatým. Ty také mimo jiné vyjmenovávají světce a světice, jimž byly zasvěceny římské kostely, a to v tom pořadí, v jakém se tyto kostely střídaly v pořádání stacionárních bohoslužeb.

O způsobu slavení v Římě za papeže Řehoře máme docela konkrétní představy. V různých opisech se totiž dochovaly liturgické knihy, souhrnem nazývané Sacramentarium Gregorianum, Gregoriánský sakramentář. Ten byl redakčně zpracován za pontifikátu jednoho z Řehořova nástupců, papeže Honorio I. (tedy někdy v letech 625–638). Najdeme zde především takzvané „předsednické“ neboli prezidentské modlitby: vstupní modlitbu, modlitbu nad dary, prefaci a modlitbu po přijímání. Však naše dnešní misály se drží podobného schématu, byť již nejsou určeny pro slavnostní papežskou bohoslužbu.

Gregoriánský sakramentář sice v Římě vznikl, vydal se však na pouť i do dalších zemí a míst. Vydáme se za ním zase příště.

Na společné putování se těší
OTEC ZDENĚK DRŠTKA

Foto: Viliam - Adobe stock; Lucie Horníková - Clovek a víra

ZBYNĚK PAVIENSKÝ ČAČIKANO ROM CZINA (SPRAVEDLIVÝ ROM)

VE VĚZENÍ SE O NĚJ STARALA JEHO DCERA PEPITA.

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ.